

Om:

Längtan efter livslångt lärande

En rapport om det första året med omställningsstudiestödet



En ny väg till drömyrket

Undersköterskan som alltid har drömt om att bli sjuksköterska, men inte vet hur han ska klara ekonomin. Busschauffören som hellre skulle vara behandlingspedagog inom missbruksvården, men har två barn att försörja. Barnskötaren som inte känner sig trygg med att avsluta sin fasta anställning på förskolan för att plugga till polis.



Runt om i Sverige finns tusentals människor som drömmer om att utveckla sina kompetenser eller byta karriärbana. Ofta står den ekonomiska otryggheten i vägen för att dessa drömmar ska kunna bli verklighet. Men för snart ett år sedan genomfördes en historisk reform på arbetsmarknaden, som skapar helt nya förutsättningar för kompetensutveckling och karriärväxling: omställningsstudiestödet.

Det nya stödet, som innebär att en person kan få upp till 80 procent av sin nuvarande lön för att studera, bidrar till nya möjligheter på den svenska arbetsmarknaden och gör ett livslångt lärande tillgängligt för fler.

Samtidigt står välfärden inför enorma utmaningar och behovet av personal med rätt kunskap är större än någonsin. För att Sverige ska kunna erbjuda vård, skola och omsorg i världsklass är kompetenta medarbetare avgörande. Det ställer krav, både på den enskilda medarbetaren att ta ansvar för sin egen utveckling, och på arbetsgivaren att skapa rätt förutsättningar för det livslånga lärandet.

Omställningsstudiestödet är en reform som förbättrar de förutsättningarna, och intresset är stort. Sedan möjligheten att ansöka om omställningsstudiestöd infördes den 1 oktober 2022 har mer än 47 000 personer ansökt om stödet. Det stora intresset har samtidigt inneburit en rad utmaningar, då CSN inte har haft resurserna att hantera alla de ansökningar som inkommit. Trots att det funnits medel för att nästan 9 000 personer ska kunna få omställningsstudiestöd under 2023 är det endast 3 026 personer som hunnit få sin ansökan beviljad i tid för att kunna påbörja sin utbildning.

Av de som hittills har beviljats stöd kommer nästan hälften från yrken inom offentlig sektor, vilket visar på intresset som finns bland medarbetarna att bidra till hög kompetens och kvalitet inom välfärden. Bland de som beviljats stöd finns en stor åldersspridning, men nästan hälften av personerna som fått ta del av stödet är 40–49 år.

Även hos yngre svenskar är intresset för omställningsstudiestödet stort. I en Sifundersökning, som genomfördes på uppdrag av Omställningsfonden i maj 2023, uppger 56 procent av landets 18–29-åringar att de någon gång under sin karriär vill använda stödet. Samma undersökning visar även att 48 procent av 18–29-åringarna och 52 procent av 30–49-åringarna i landet vill byta karriär vid något tillfälle under sitt arbetsliv.

Nu har det gått ett år sedan möjligheten att ansöka om omställningsstudiestödet infördes, och vid starten av vårterminen 2023 klev de allra första studenterna som fått ta del av stödet in på Sveriges universitet, högskolor, folkhögskolor, yrkeshögskolor och komvux. Vilka de långsiktiga effekterna av stödet blir återstår att se, men redan nu visar det enorma intresset för livslångt lärande vilken betydelse omställningsstudiestödet kan få för arbetsmarknaden på sikt.

Omställningsstudiestödet ger människor en unik chans att följa sina karriärdömmar, och möjliggör samtidigt för landets arbetsgivare att säkerställa framtidens kompetensförsörjning. Nu hoppas jag att det stora intresset för stödet fortsätter i många år framöver!

Eva Wikström, vd, Omställningsfonden

” **Omställningsstudiestödet ger människor en unik chans att följa sina karriärdömmar, och möjliggör för landets arbetsgivare att säkerställa framtidens kompetensförsörjning.**

Varför ett omställningsstudiestöd?

Arbetsmarknaden är i kraftig förändring. Digitalisering, mer distansarbete, en växande tjänstesektor och en allt äldre befolkning påverkar behoven och efterfrågan på kompetens på svenska arbetsplatser.

För den enskilde medarbetaren innebär det att många av dagens yrken kommer att förändras radikalt – eller till och med försvinna. En mycket stor andel av de yrken som försvinner kommer att ersättas av nya arbetstillfällen som kräver andra typer av kompetenser. För den medarbetare som kan ställa om och lära nytt innebär det fler möjligheter att utvecklas på jobbet eller växla karriärbana.

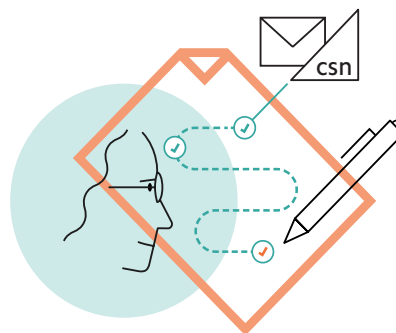
Parallellt med den kraftiga förändringen av arbetsmarknaden reformerades lagen om anställningsskydd 2022, vilket gav arbetsgivarna fler undantag från turordningsreglerna vid uppsägningar. För att ge medarbetarna nya möjligheter att få utbildning och kompetensutveckling under karriären infördes därför två stödpaket, **omställningsstudiestödet** och det **grundläggande omställnings- och kompetensstödet**.

Omställningsstudiestödet, som är det första i sitt slag, är ett statligt studiestöd till personer som redan arbetar. Den första ansökningsperioden påbörjades den 1 oktober 2022.

Med omställningsstudiestödet kommer fler medarbetare få möjlighet att kompetensutvecklas genom arbetslivet, och trygga sin egen anställning eller hitta nya karriärvägar. Behovet av ekonomisk trygghet för att kompetensutvecklas är stort och intresset för att söka stödet har varit enormt under det första året.



Så fungerar stödet



Omställningsstudiestödet är ett studiestöd för vuxna personer som befinner sig mitt i arbetslivet. Syftet är kort och koncist att "stärka arbetstagares ställning på arbetsmarknaden med hänsyn till arbetsmarknadens behov".¹

CSN sköter administrationen av omställningsstudiestödet, som går att söka två gånger per år för studier i Sverige. Den pågående ansökningsperioden startade den 1 oktober och gäller studier som pågår mellan den 1 januari och 30 juni 2024.

Stödet utgörs av ett statligt bidrag med ett tillhörande frivilligt studielån som går att få oavsett om arbetsplatsen täcks av kollektivavtal eller inte. Medarbetare som arbetar på arbetsplatser där det finns kollektivavtal kan dessutom få kompletterande ekonomiskt stöd. Utformningen av omställningsstudiestödet har anpassats för att det ska vara användbart för så många som möjligt. De allra flesta som har arbetat halvtid eller mer under de senaste åtta åren kan söka omställningsstudiestöd från CSN.

Även möjligheten att välja utbildning är omfattande. Alla utbildningar som berättigar CSN-lån inom det ordinarie studiestödssystemet täcks av omställningsstudiestödet. Dessutom kan registrerade omställningsorganisationer under vissa förutsättningar köpa in kompletterande utbildningar som ger rätt till omställningsstudiestöd.

Det övergripande kravet är att studierna ska stärka medarbetarens ställning på arbetsmarknaden och möta arbetsmarknadens kompetensbehov. Utbildningen ska inte ersätta sådan utbildning som arbetsgivaren är skyldig att tillhandahålla. Omställningsstudiestödet kan ges för maximalt 44 veckors heltidsstudier, motsvarande två terminer.



¹ Pressmeddelande, "Flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden", Regeringen, den 7 juni 2021. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/06/flexibilitet-omstallningsformaga-och-trygghet-pa-arbetsmarknaden/>

Från barnskötare till förskollärare

Lisa Ögren var den första av alla sökande som beviljades omställningsstudiestöd av CSN genom ett yttrande från Omställningsfonden. Nu tar hon steget att kompetensutveckla sig från barnskötare till förskollärare.

Lisa jobbar som barnskötare på förskolan i Dals-Ed sedan 20 år tillbaka, men berättar att ambitionen att bli förskollärare har funnits länge.

– Jag har varit sugen på att vidareutbilda mig under en lång tid, men den ekonomiska omställningen som det innebär att gå från arbete till studier har hindrat mig, säger Lisa.

En fantastisk chans

Det var via ett inlägg på Facebook som Lisa fick reda på att omställningsstudiestödet fanns. På CSN:s hemsida läste hon mer om vad stödet innebär och vilket ekonomiskt bidrag man kan få. Sedan gjorde hon en ansökan.

– När jag läste om omställningsstudiestödet kände jag att det var en fantastisk chans. Jag tog den, jag fick den och jag är jätteglad för det!

Förskolan behöver fler utbildade pedagoger

Med hjälp av omställningsstudiestödet har Lisa blivit antagen till en förkortad förskolläraryt utbildning via VAL-projektet, vidareutbildning av lärare, på Karlstads universitet. En viktig utbildning för förskolan, menar Lisa.

– Förskolan behöver fler utbildade pedagoger med lärarlegitimation inom verksamheten. Utbildningen öppnar upp för mig och många andra att få nya möjligheter inom yrket samt en ökad kompetens, vilket också bidrar till att jobbet blir mycket roligare, säger Lisa.

” När jag läste om omställningsstudiestödet kände jag att det var en fantastisk chans. Jag tog den, jag fick den och jag är jätteglad för det!

Fakta:

- **Namn:** Lisa Ögren.
- **Ålder:** 43 år.
- **Bor:** Dals-Ed, Västra Götaland.
- **Mål med studier:** Från barnskötare till förskollärare.
- **Om utbildningen:** Vidareutbildning av lärare, VAL, är en kompletterande lärarutbildning som vänder sig till dig som jobbar som förskollärare eller lärare men saknar examen. I VAL studerar du samtidigt som du arbetar i skolan eller förskolan.



Kriterier för att få omställningsstudiestöd

- För att ha rätt till omställningsstudiestöd ska du fylla 27 år eller mer under det år du söker studiestöd för. Den övre åldersgränsen är 62 år för att få ta del av bidraget och 60 år för att få lånedelen.
- Du ska ha arbetat 8 av de senaste 14 åren och 12 av de senaste 24 månaderna. Arbeta ska ha varit din huvudsyssla, alltså 16 timmar i veckan eller mer i genomsnitt. Graviditets-, föräldra- och sjukpenning räknas tillsammans med vissa andra ersättningar som jämförbart med arbete. Som mest kan du räkna med 24 månader
- Utbildningen du söker till ska vara svensk och måste ge rätt till studiestöd. Alla utbildningar som ger rätt till ordinarie studiestöd från CSN berättigar också omställningsstudiestöd. Även utbildningar som erbjuds av en registrerad omställningsorganisation ger rätt till studiestöd.
- Du måste studera minst en vecka på heltid. Stödet kan ges på både heltid och deltid. Utbildningen behöver inte vara sammanhängande i tid.
- Som mest kan du få stöd under 44 veckors heltidsstudier. Till och med det år du fyller 39 får inte utbildningen vara längre än sammanlagt 80 heltidsveckor. När du har fyllt 40 år finns ingen begränsning för utbildningslängd fram till det år du fyller 61 år – därefter kan du bara få stöd för 10 veckors heltidsstudier.
- Utbildningen ska stärka din ställning på arbetsmarknaden och möta arbetsmarknadens kompetensbehov. CSN gör bedömningen baserad på ett yttrande som skrivs av en omställningsorganisation.
- Liksom för övriga studielån krävs det en viss nivå på studieresultaten under utbildningen. För utländska medborgare som arbetar och studerar i Sverige gäller ytterligare krav.

44

Få stöd under
44 veckors
heltidsstudier.

Exempel: Erik Olsson söker omställningsstudiestöd



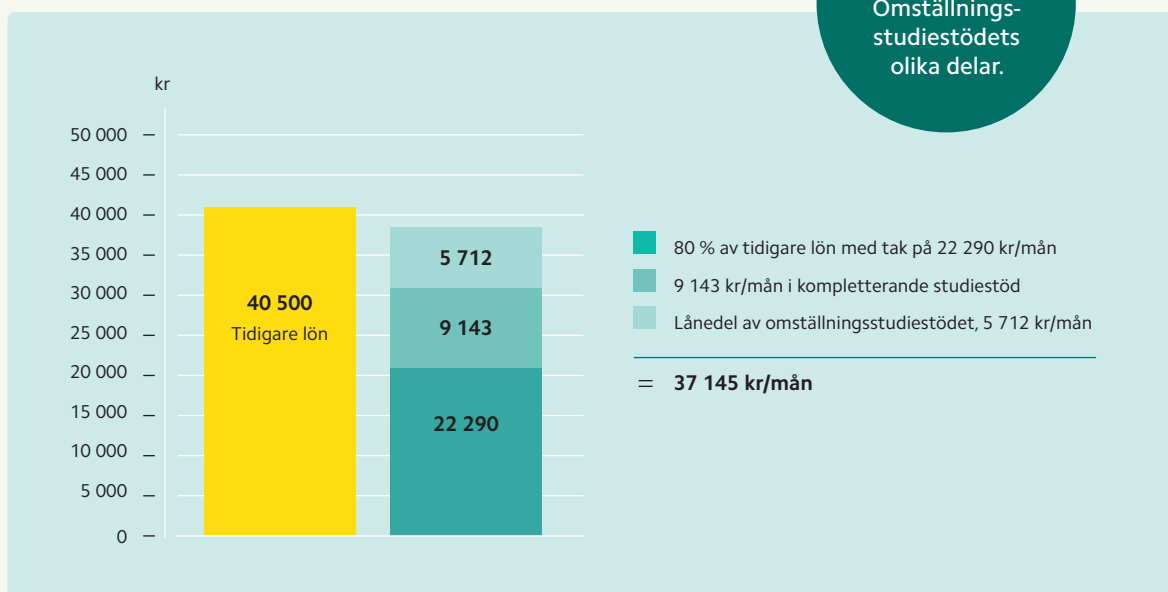
Erik har arbetat som gymnasielärare i elva år. Han är heltidsanställd och har en månadslön på 40 500 kronor före skatt. Nu vill han gå en heltidsutbildning på två terminer för att kompetensutvecklas inom digitalisering för lärare.

CSN har ett inkomsttak på 27 863 kr, och ger stöd på 80%, vilket är 22 290 kr. Erik är berättigad till hela den summan. Eriks arbetsgivare har kollektivavtal och omfattas av stöd från Omställningsfonden. Det ger ytterligare 9 143 kronor i kompletterande studiestöd. Totalt får Erik därmed 31 433 kronor i studiestöd varje månad.

Om Erik vill kan han också använda lånedelen av omställningsstudiestödet. Hur stort lånet blir beror på hur stor den tidigare inkomsten är. För heltidsstudier i maximalt 44 veckor kan Erik låna upp till 63 procent av skillnaden mellan den tidigare lönen och den totala bidragsdelen av omställningsstudiestödet. I Eriks fall motsvarar det 5 712 kronor.

Baserat på den tidigare lönen på 40 500 kronor kan alltså Erik få som mest 37 145 kronor i bidrag och lån före skatt. Hela studiestödet är skattepliktigt.

Så mycket får Erik genom Omställningsstudiestödets olika delar.



Omställningsstudiestödet efter ett år

Den 1 oktober 2022 öppnade möjligheten att ansöka om omställningsstudiestöd för första gången, och redan från början var intresset enormt. Fram till den 11 september 2023 hade sammanlagt 47 800 personer ansökt om omställningsstudiestöd.

47 800

Antal personer som ansökt om omställningsstudiestöd fram till den 11 september 2023.

Vårterminen 2023 klev de första studenterna med omställningsstudiestöd in på landets universitet, högskolor, folkhögskolor, yrkeshögskolor och komvux. Sedan stödet infördes har 3 026 personer beviljats omställningsstudiestöd. Av dessa kommer 1 537 personer från yrken inom offentlig sektor.²

Ett av kriterierna för att få ta del av stödet är att den sökande ska vara mellan 27 och 62 år. Bland de som beviljats stöd finns en stor åldersspridning, men nästan hälften personerna som fått ta del av stödet är 40–49 år. Av de som fått sina ansökningar beviljade bor fler än hälften, 59 procent, i något av Sveriges tre mest tätbefolkade län: Stockholms län, Västra Götalands län och Skåne län.³

En majoritet av ansökningarna rör studier på universitet, högskola eller yrkeshögskola. De vanligaste utbildningarna är sjuksköterskeprogrammet, masterprogram, polisprogrammet, redovisningsekonom/konsult och medicinsk sekreterare/vårdadministratör. Av de som beviljats stöd är 62 procent kvinnor och 38 procent män. De flesta kvinnor har sökt en utbildning som ges på ett universitet eller högskola, medan de flesta männen har sökt sig till en yrkeshögskola.⁴

När någon ansöker om omställningsstudiestöd har den omställningsorganisation som personen tillhör möjlighet att lämna ett yttrande, som tar ställning till huruvida den sökta utbildningen skulle stärka personens ställning på arbetsmarknaden. Omställningsfonden, som lämnat yttranden på 5 285 ansökningar, är den omställningsorganisation som har hanterat flest ansökningar. 25 procent av de ansökningar som behandlades av Omställningsfonden inför vårterminen 2023 blev beviljade. De vanligaste anledningarna till att ansökningar inte beviljats är att utbildningen man sökt stöd för har varit för lång i förhållande till åldersvillkoret eller att man inte uppfyller grundvillkoren för stödet.

En av de största utmaningarna har visat sig vara handläggningen av ansökningarna. Hittills har handläggningsprocessen tagit för lång tid, vilket medfört att vissa inte har fått besked om sin ansökan innan utbildningen de sökt till har börjat. Enligt CSN beror de långa handläggningstiderna på ett komplext regelverk och ett otillräckligt antal handläggare. I samband med regeringens förslag till budget i september 2023 tilldelades CSN ytterligare 10 miljoner kronor inför hösten 2023, följt av 50 miljoner kronor under 2024 och 2025, i syfte att kunna korta handläggningstiden.⁵

² Fram till och med den 20 augusti 2023.

³ Statistik om omställningsstudiestödet från CSN, augusti 2023

⁴ Statistik om omställningsstudiestödet från CSN, augusti 2023

⁵ CSN får ökade resurser för att möta intresset för omställningsstudiestödet, pressmeddelande från Utbildningsdepartementet 2023-09-05

Från badmästare till polis

Michael Hjulström hörde först talas om omställningsstudiestödet ett halvår innan förslaget klubbades igenom i riksdagen 2022. Nu har han tagit klivet och omskolar sig från badmästare till polis.

Sedan 2016 jobbar Michael som badmästare på Parkbadet i Sandviken. Efter att ha funderat på att söka högre studier i några år testade han under en termin att ta tjänstledigt för att arbeta på en skola som obehörig lärare.

– Det var både roligt och givande att jobba med att hjälpa ungdomar och jag kände att det är något jag vill fortsätta med. Efter lite fundering och samtal med sambon landade valet på polishögskolan, säger Michael.

En enkel process att söka

Det var när Michael besökte en informationsträff hos polisen som han hörde talas om omställningsstudiestödet från de andra närvarande. Han blev nyfiken och sökte mer information på nätet.

– När stödet väl blivit verklighet var det väldigt enkelt att söka, med tydliga steg-för-steg genom hela processen. Jag fick bra information på CSN:s hemsida och stöd från Omställningsfonden som hjälpte mig att söka extra medel.

Rätt steg i livet

Nu har Michael avklarad den första av fyra terminer på polishögskolan i Borås. Utbildningen kombinerar teori på distans med praktiska närstudieveckor på plats.

– Jag trivs jättebra på utbildningen och ser positivt på framtiden. Det är förstås ett yrke där man kommer i kontakt med delar av samhällets baksida, men jag känner att jag har tagit rätt steg i livet och ser fram emot att arbeta med att hjälpa unga i framtiden, säger Michael.

 **Jag känner att jag har tagit rätt steg i livet och ser fram emot att arbeta med att hjälpa unga i framtiden.**

Fakta:

- **Namn:** Michael Hjulström.
- **Ålder:** 42 år.
- **Bor:** Storvik, Gävleborgs län.
- **Mål med studier:** Från badmästare till polis.
- **Om utbildningen:** Om utbildningen: Polisutbildningen består av fyra terminer, och avslutas med en sex månader lång aspirantperiod där du praktiserar yrket som en del av utbildningen.

Rapporten i korthet

- Omställningsstudiestödet är ett nytt offentligt studiestöd för personer mitt i arbetslivet. Syftet är att stärka arbetstagares ställning på arbetsmarknaden med hänsyn till arbetsmarknadens behov.
- Stödet innebär att en person kan få upp till 80 procent av sin nuvarande lön för att studera. Som mest kan du få stöd för totalt 44 veckors heltidsstudier.
- Omställningsstudiestödet består av tre delar: en offentlig bidragsdel, en frivillig lånedel och en kompletterande kollektivavtalad del. Bidragsdelen uppgår till maximalt 22 290 kronor i månaden och är skattepliktig.
- För att få rätt till stöd måste du vara 27–62 år gammal och ha jobbat som huvudsysselsättning minst 8 av de senaste 14 åren.
- Alla svenska utbildningar som ger ordinarie studiestöd från CSN är berättigade för omställningsstudiestödet. Även utbildningar som har köpts in av omställningsorganisationer ger rätt till stöd.
- Utbildningen ska stärka den sökandes ställning på arbetsmarknaden utifrån arbetsmarknadens kompetensbehov. CSN gör bedömningen baserat på ett yttrande från en omställningsorganisation. Omställningsfonden är den organisation som har hanterat flest ansökningar.
- Medarbetare som genom sitt kollektivavtal tillhör en omställningsorganisation kan genom organisationen få vägledning och råd om studier och kompetensutveckling.
- Sedan möjligheten att ansöka om omställningsstudiestöd infördes den 1 oktober 2022 har mer än 47 000 personer ansökt om stödet. Hittills har 3 026 personer beviljats omställningsstudiestöd, varav 1 537 personer från yrken inom offentlig sektor. 62 procent har varit kvinnor och 38 procent män.
- En majoritet av ansökningarna rör studier på universitet, högskola eller yrkeshögskola. De vanligaste utbildningarna är sjuksköterskeprogrammet, masterprogram, polisprogrammet, redovisningsekonom/konsult och medicinsk sekreterare/vårdadministratör.
- Under det första året med omställningsstudiestödet har handläggningen tagit lång tid, vilket enligt CSN beror på ett komplext regelverk och otillräckligt antal handläggare. I samband med regeringens förslag till budget i september 2023 tilldelades CSN ytterligare resurser i syfte att korta handläggningstiden.
- I en Sifundersökning, som genomfördes på uppdrag av Omställningsfonden i maj 2023, uppger 56 procent av landets 18–29-åringar att de någon gång under sin karriär vill använda omställningsstudiestödet.
- Stödet går att söka två gånger per år för studier i Sverige. Den pågående ansökningsperioden startade den 1 oktober 2023 och gäller studier som pågår mellan den 1 januari och 30 juni 2024.

Om Omställningsfonden

Omställningsfonden är en kollektivavtalsstiftelse som startades 2012 av Sveriges Kommuner och Regioner, Sobona samt fackförbunden Kommunal, OFR och AkademikerAlliansen. Omställningsfondens uppdrag är att underlätta för omställning inom välfärden. I detta ingår till exempel att arbeta förebyggande med tidiga omställningsinsatser och kompetensutveckling inom kommuner och regioner, samt kommunala företag som är medlemmar i Sobona. Omställningsfonden stödjer och hjälper också medarbetare, med kompetensutveckling och karriärväxling både under och efter anställning. Arbetet baseras på Kompetens- och omställningsavtalet, som omfattar cirka 1,3 miljoner medarbetare i välfärdssektorn.